

FAZLULLÂH MORAL'IN İKİ MESNEVİSİ: TA'ZİYE-NÂME VE VEFÂT-I NEBÎ

Alim Yıldız

Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof.Dr., Türk İslam Edebiyatı

Öz: Çalışmanın konusu, Osmanlı'nın son dönemleriyle Cumhuriyet döneminin ilk yıllarını idrak etmiş, Erzurum Kongresi'ne de Sivas delegesi olarak katılmış olan Fazlullâh Moral Efendi'nin kaleme aldığı *Ta'ziye-nâme* ve *Vefât-ı Nebî* isimli mesnevileridir. Adlarından da anlaşılacağı üzere söz konusu mesneviler, hayatın kaçınılmaz gerçeklerinden biri olan ölüm hadisesini ve bu gerçek karşısında insanoğlunun göstermiş olduğu tutum ve hissettiği duyguları konu almaktadır.

Makalede önce şairin hayatı ve eserleri hakkında ana hatlarıyla bilgi verilecek, ardından eserlerin tanıtımı yapılacak, son olarak eserlerin günümüz alfabesiyle metinleri verilecektir.

Anahtar kelimeler: Ta'ziye-nâme, Vefât-ı Nebî, Türk edebiyatı, mesnevi, Fazlullâh Moral.

Fazlullah Moral's two Masnavis: Ta'ziye-nâme and Vefât-ı Nebî

Abstract: The subject of the study are called Ta'ziye-nâme and Vefât-ı Nebî Masnavis which were written by Fazlullah Moral Efendi who participated at the Erzurum Congress delegates in Sivas and He has to understand the early years of the Republican era with the late Ottoman period. As can be understood from the name those masnavis are dealing with the death of one of the inevitable facts of life events and it is subject to the feeling that this attitude it has demonstrated in the face of mankind and feel.

In the this article will be informed briefly about the life of the poet and works, following the presentation of the works to be done and finally the work will be give the texts with today's alphabet.

Keywords: Ta'ziye-nâme, Vefât-ı Nebî, Turkish literatüre, masnavi, Fazlullah Moral.

المثنويان لفضل الله مورال: "رسالة التّعزية" و "وفاة النبي(ص)"

ملخص: موضوع هذا البحث هو المثنويان المسميان بـ"رسالة التّعزية" و "وفاة النبي(ص)", لفضل الله مورال أفندي الذي عاش في نهاية الدولة العثمانية وبداية دولة "جمهورية تركيا", واشترك في مؤتمر أرضروم كمندوب عن مدينة سيواس. يتناول هذان المثنويان -كما يُشعر عنوانهما- قضية الموت التي لا مفرّ منها، وأيضاً يتناولان مشاعر الإنسان وموقفه من هذه الحقيقة. في هذا البحث، تحدثت عن ترجمة الشاعر ومؤلفاته بشكل عام، ثم عرضت مثنون آثاره بحروف لاتينية. **كلمات مفتاحية:** رسالة التّعزية، وفاة النبي(ص)، الأدب التركي، مثنوي، فضل الله مورال.

Mehmed Fazlullâh, Hayatı ve Eserleri

21 Safer 1293 (14 Mart 1876)'de Sivas'ta doğan¹ Mehmed Fazlullah'ın babası, "Gulâmî" mahlasıyla şiirler kaleme alan Abdülkadir Gulâmî (ö. 1886)'dir.² Dedesi ise aslen Kerküklü olan Kadiri şeyhi Mûr Ali Baba (ö. 1882)'dir.³ *Münâcât-ı Bedîa* isimli mesnevisinin başında yer alan "Müfessir-i Tıbyân evlâdından Mûralıbabazâde Muallim Şeyh Mehmed Fazlullah..."⁴ ifadesine bakılırsa, Fazlullâh Efendi'nin soyu *Tercüme-i Tefsîr-i Tıbyân* müellifi Mehmed b. Hamza ed-Debbağ el-Ayıntabi'ye kadar gitmektedir⁵. el-Ayıntabi'nin yirmi yaşından sonra Sivas'a yerleşmesi ve burada vefat etmesi de bu ihtimali kuvvetlendiren bir ipucu olabilir.

İlk eğitimini dedesinden alan Mehmed Fazlullâh, önce dedesini kaybetmiş, on yaşında iken de babası vefât etmiştir. İlk ve orta tahsilini başarıyla tamamladıktan sonra Sivas'ta medrese tahsiline devam ederek icazet almıştır. Medresede Arapça ve Farsçayı da bu dillerde eser verecek kadar iyi öğrenmiştir.

26 Receb 1303 (12 Ocak 1896) tarihinde Amasya İdadisi'ne Resim ve Türkçe muallimi olarak atanan şair, burada on yıl

¹ Şairin hayat hikâyesi oluşturulurken şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Şairleri*, Sivas Halkevi Yayını, Sivas 1948, s. 131-166; İbrahim Olcaytu, *Folklor Defterleri-II (1907-1945)*, (Haz. Sadık Perinçek), Kalan Yayınları, Ankara 2001, s. 230-240; İbrahim Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları*, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 2006, C. I, s. 330-332; Alim Yıldız, *Sivaslı Şairler Antolojisi*, Sivashılar Vakfı, İstanbul 2003, s. 50-52.

² Abdülkâdir Gulâmî'nin hayatı hakkında bkz. Ata Terzibaşı, *Kerkük Şairleri*, Cumhuriyet Basımevi, Kerkük 1387 (1967), C. II, s. 34-40; Mehmet Arslan, *Sivaslı Gulâmî Divânı*, Asitan Yayınları, Sivas 2009, s. 1-6.

³ Hayatı hakkında bkz. Ata Terzibaşı, *age*, C. II, s. 24-33; Mehmet Arslan, *age*, s. 7-11. Çalışkanlığından dolayı halk tarafından "Mûr (karınca)" sıfatı verilmiştir. Mûr yerine Nûr ifadesi de kullanılmış, sonraki zamanlarda ise Sivas halkı tarafından Mor Ali Baba'ya dönüştürülmüştür.

⁴ Fazlullah Moral, *Münâcât-ı Bedîa*, Giresun Matbaası, Giresun 1331, s. 1.

⁵ Hayatı ile ilgili bkz. İsmail Çalışkan, "Sivaslı Bir Müfessir: Tefsîri Mehmed Efendi", *Sultanşehir*, Mart-Mayıs 2008, yıl: 2, sayı: 6, s. 44-47.

kadar görev yaptıktan⁶ sonra 09 Safer 1323 (15 Nisan 1905)'te Tokad İdadîsi'ne becâyîşle tayin ister.⁷ İki yıl sonra hakkında başlatılan bir soruşturmanın neticesinde Mardin İdadîsi'nde görevlendirilir.⁸ Bir süre de Urfa İdadîsi'nde çalıştıktan sonra 1331 (1912-13)'de Maraş İdadîsi Türkçe muallimliğine tayin olunur.⁹ Maraş'ta eğitim faaliyetlerinin yanında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin başkanlığını da yapar. Fransız işgaline karşı halkı direnişe teşvik ettiği gerekçesiyle hakkında ihbar yapıldığını öğrenince tayinini isteyerek 1336 (1918)'da Sivas'a bağlı Şarkî Karahisar'a İdadî müdürü olarak atanır.¹⁰ Sivas'ta Dârü'l-hilâfe Medresesi müdürlüğü ve Sivas Sultanîsi öğretmenliği görevlerinde de bulunmuştur. Yıllarca Türkçe, Arapça, Farsça, Edebiyat, Felsefe, Mantık, Resim ve Hıfzussıhha dersleri okutmuş¹¹ ve 1930 yılında kendisi isteğiyle emekliye ayrılmıştır.

Öğretmenliğinin yanında, görev yaptığı yerlerde halkla yakın ilişkiler kurmuş, özellikle Cuma günleri verdiği vaazlarla eğitim, siyasî ve toplumsal konularda halkı bilgilendirmiştir. Urfa'da câmilerde yaptığı vaazlara Ermenilerden de devam edenler olmuş, hatta Ermenilerin pazar günleri kiliselerinde kendilerine vaaz etmesini rica etmelerine rağmen Fazlullâh Moral'ın, câminin bütün insanlara açık olduğunu ve hiçbir din ve ırk ayrımı gözetilmeden herkesin gelebileceğini belirterek bu teklifi reddetmiştir. Sadece erkeklerin değil, kadınların da kendisini dinlemek istediklerini belirterek teklifte ısrarcı olmaları üzerine kilisede birkaç vaaz vermiştir.¹²

⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA], Maarif Nezareti, Mektubi Kalemi [MF.MKT.], 301/44.

⁷ BOA, MF.MKT., 847/10.

⁸ BOA, MF.MKT., 1000/10.

⁹ BOA, MF.MKT., 1184/25.

¹⁰ Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Kongresi*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1963, s. 55-56; M. Fahreddin Kırzioğlu, *Bütünüyle Erzurum Kongresi*, C. III, Kültür Ofset Ltd. Şti., Ankara 1993, s. 219.

¹¹ İbrahim Olcaytu, *age*, s. 230.

¹² İbrahim Olcaytu, *age*, s. 230.

Ankara Üniversitesi TİTE arşivinde bulunan “Fazlullâh Moral’ın Erzurum Kongresi Anıları”ndan, Sivas’ta öğretmenlik yaparken *Gâye-i Milliye* ve *Îrâde-i Milliye* gazetelerinin çıkarılmasına katkıda bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında “Tenvir ve İrşâd Heyeti” idaresinin faaliyetlerine de katılmış, işgalcilerin propagandalarına karşı halkı aydınlatmıştır.¹³

Fazlullâh Moral, resmî görevlerinden çok Erzurum Kongresi’ne Sivas delegesi olarak katılması ile tanınır. Kongrede yirmiye yakın söz alarak gündeme dair değerlendirmelerde bulunur. Mustafa Kemal Paşa’nın ısrarlarına rağmen Temsil Kurulu üyeliğini kabul etmez. Özellikle, halkın ve askerlerin İslam şartlarına uymaları hakkında Kongre kararlarına bir madde eklenmesini isteyen önergesiyle dikkati çeker.¹⁴

1935 yılında, dedesi Mûr Ali Baba’nın ismine nisbetle “Moral” soyadını alan Fazlullâh Moral, 23 Nisan 1942’de 66 yaşında iken vefât etmiştir. Vefâtına kadar kafasının hâlâ dinç olduğu ve ölüm yatağında bile şiirler yazdığı, damadı Vehbi Cem Aşkun tarafından belirtilir. Cenazesi, Sivas’ta dedesi Mûr Ali Baba ve babası Aldülkadir Gulami’nin kabirlerinin de bulunduğu Mor Ali Baba Camii haziresine defnedilmiştir.

Şiirlerinde “Fazlı” ve “Fazlullâh” mahlaslarını kullanan şairin edebî yönünü, Vehbi Cem Aşkun “*Şiirlerinde didaktik bir eda vardır. Yalnız gazelleri daha lirik bir mahiyet arz etmektedir. Bununla beraber eserleri dil bakımından çok temiz ve güzeldir. Ulusal duyguları kuvvetli, heyecanı çok bir şairdir. Bilhassa hicivlerinde pek haşindir. Maalesef birçok parçalarını elde edemedim. Hafızasında olduğundan eserlerinin büyük bir kısmı kendisiyle birlikte gitti. Mamafihi mevcut parçaları onun edebî*

¹³ Vehbi Cem Aşkun, *age*, s. 99 (naklen).

¹⁴ Kongrede sunduğu önergenin tamamı için bkz. A. Necip Günaydın, *Erzurum Kongresine Katılan Sivas Vilayeti Delegeleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Atatürk Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sivas 2002, s. 94.

kudretini belirtmeye yetecek kadar vardır." ifadeleriyle anlatılmaktadır.¹⁵ Kaynaklarda çok sayıda eseri olduğundan bahsedilen Fazlullâh Moral'in, *el-İtidâl fî Muhabbeti'l-âl* (Halep 1330), *Şihâbu'l-Kudret fî-Recmi'l-Fikret* (Merzifon 1330) ve *Münâcaât-ı Bedîa* (Giresun 1331) isimli üç eseri basılmıştır. Bunların dışında *Miftâhu'l-basîret*, *Rûhu'r-rûh*, *Mürşidü'l-müsterşidîn*, *Muhabbetü'l-âli Abâ*, *Atatürk Sevgisi*, *Cumhuriyet Neşideleri*, *Ölüm Felsefesi*, *Miraciye* ve *Mevlid* isimli eserlerinin¹⁶ lduğu belirtilmektedir. Bahsedilen bu eserlerden hiçbiri bulunamamıştır¹⁷.

Münâcaat-ı Bedîa'nın ikinci baskısının sonunda müellifin matbu eserleri arasında *Ta'zîmü'l-mağfûrîn fî-Tecrîmi'l-Menfûrîn*, *Keşfü's-sudûr Celbi's-sürûr*; gayr-ı matbu eserleri arasında ise *Tâziyâne-i Te'dîb* ve *Hikemiyât-ı Fazlullâh* isimli eserleri de zikredilmektedir.

Ta'ziye-nâme ve Vefât-ı Nebî İsimli Mesnevîler

Fazlullah Moral'a ait her iki mesnevi de Milli Kütüphane 3606 numarada kayıtlı, çizgili bir okul defterinde yer almaktadır. Defterin ön kapağında "Türk Yavrusunun Okul Defteri" başlığı, arka kapakta ise çarpım tablosu bulunmaktadır. Defterin son sayfasında risalenin kütüphane kayıtlarına geçtiği tarih olarak tahmin ettiğimiz 13 Mart 1969 tarihi vardır. Defterin son dört sayfayı boştur. Bazı yazıların üzerinde bulunan karalamaların aynı kalemle yapılmış olması ve defterdeki özensiz tertip şekli, nüshanın şairin kendi el yazısı olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Metnin sonunda "Nûr Ali Babazâde Mehmed Fazlullah" ismi yer almaktadır.

Şairin, bu mesnevileri ne zaman yazdığına dair kaynaklarda

¹⁵ Vehbi Cem Aşkun, *age*, s. 135.

¹⁶ Vehbi Cem Aşkun, *age*, s. 135.

¹⁷ Şairin eserleri arasında zikredilen "Mevlid" in makalemize konu olan "Vefât-ı Nebî" olması muhtemeldir.

ya da mesnevilerin bulunduğu defterde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak üslûbundan ve *Ta'ziye-nâme*'nin sonunda babası Gulamî'den bahsetmesinden bu eserlerin şairin gençlik yıllarında yazıldığını düşündürmektedir.

Defter içerisindeki mesnevilerden ilki, *Ta'ziye-nâme'dir*. Taziye ya da taziyet; “sabır, cenâze alayı, başsağlığı ziyâreti” anlamlarına gelen “azâ” kelimesinden türemiş olup “baş sağlığı dileme” anlamına gelmektedir. *Ta'ziye-nâme / ta'ziet-nâme* ise; yakını vefât eden bir kişiye sabır dileme maksadıyla kaleme alınan, mektup mahiyetinde olan metinlere verilen addır. Türk Edebiyatında bu türün örneklerine çok rastlanmaz.¹⁸ Bu manada Fazlullâh Moral'in *Ta'ziye-nâmesi*, hacimsiz olmakla birlikte Türk edebiyatının sayılı örneklerinden biridir.

Fazlullâh Efendi'nin *Ta'yine-nâmesi* aruz vezninin “fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün” kalıbıyla yazılmış olup 20 beyitten müteşekkildir. Metinde manzum kısımdan önce, kısa bir mensur bölüm vardır. Bu bölümde ahirete göçen birinin arkasından mevlid okumanın yanlış bir gelenek olduğu vurgulanmış; mevlid okumanın yerine Fatiha okunmasının ve taziye evinde bulunanlara ölüm hakikatinin hatırlatılmasının daha efdal olacağı ifade edilmiştir.

Taziyenâmelerde vefât eden kişinin yakınlarına sabr-ı cemil dilenirken geride kalanlara da öğütler verilmektedir. Bu yönüyle metinleri, pendnâmeler üst başlığı altında değerlendirmek de mümkündür. Bu bağlamda şairin şu beyitleri öğüt verme konusunda güzel örneklerdir:

¹⁸ Taziyenâmeler hakkında bilgi için bkz. Ömer Çakır, “Türk Edebiyatında Taziyetnâme” *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S.19, s.269-291, Ankara 2006. Ayrıca bkz. Kenan Erdoğan, “Manisalı Bir Şair Mustafa Nuzûlî ve Taziyetnâmesi” Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Dergisi, S.13, s.203-215, Erzurum 1999.

*Sev hayâtı ölüme etme keder
Ne verirsen ver elinle o gider*

*Kurtarır mı seni mâl ü evlâd
Gel hayâtında kazan bir iyi ad (B.11-12)*

“Ölüm kara bir devedir, herkesin kapısına çöker.” atasözü ölümün, er veya geç herkesin başına geleceğini güzel bir şekilde ifade etmektedir. Fazlullâh Moral da bu hakikati *Taziye-nâme*'sinde şu veciz sözlerle ifade etmektedir:

*Az yaşa çok yaşa bây ol paşa ol
Son deminde gelecektir başa ol (B.5)*

*Bâkî olsaydı cihânda bir er
İrtihâl etmez idi Peygamber (B.10)*

Âyet-i kerimede de belirtildiği gibi¹⁹ fâni olan bu dünya, yalnızca oyun ve eğlenceden ibarettir. Gerçek hayat ancak ahirettir. Kul bunu düşünerek hayatını ona göre yaşamalı, hem bu dünya için hem de ahiret için çalışmalıdır:

*Sev hayâtı ölüme etme keder
Ne verirsen ver elinle o gider (B.11)*

*Geldik uryân olarak dünyâyâ
Bir kefenle gideriz uhrâyâ (B.13)*

Fazlullâh Moral'ın mezkûr defterde yer alan diğer mesnevisi; *Vefât-ı Nebî*'dir. Bu mesnevi de *Ta'ziye-nâme* ile aynı vezne sahiptir. Adından da anlaşılacağı üzere eser; Hz. Peygamber'in vefatına dairdir. Yine *Ta'ziye-nâme*'nin öncesinde yer alan paragrafta ölen kişinin arkasından Fatıha ve *Ta'ziye-nâme*'yle beraber, *Vefât-ı Nebî*'nin de okunmasının gerekliliği ifade edilmiştir.

¹⁹ Ankebût, 29/64

Hız. Peygamber'in vefatı genellikle mevlidler başta olmak üzere Hız. Peygamberle alakalı diğer türlerde bir bölüm olarak anlatılır. Bununla beraber az da olsa O'nun vefatıyla alakalı olarak yazılmış metinler de vardır.²⁰ Bu manada Fazlullâh Moral'in bu mesnevisi Türk edebiyatında geleneğin devam ettirilmesi açısından önemli bir eserdir.

Fazlullâh Moral'in *Vefât-ı Nebî'si*, *Ta'ziye-nâme'sine* göre biraz daha hacimli olup beyit sayısı 55'tir. Mesnevi, Peygamber Efendimizin hastalığından bahsederek başlamaktadır. Hastalığı iyice artan Hız. Peygamberin, yerine Hız. Ebû Bekir'i imam tayin etmesini ve bunun sonucunda namazını evinde kılmaya başlamasını Fazlullâh Efendi şöyle ifade etmektedir:

*Ey Ebûbekr'im imâm ol dedi sen
Tâkatım yok çıkamam mescide ben*

*Öyle günden güne arttı marazı
Gidemez evde kılarıdı namazı (B. 5-6)*

Yukarıdaki beyitler gibi Mesnevi'nin ilk 20 beyti, Peygamber Efendimizin günden güne artan hastalığını ve ölüm döşesindeki son demlerini anlatmaktadır. Hız. Peygamber, son nefesini verip ruhu Refik-i A'lâ'ya yükseldiği sırada onun mübarek başları Hız. Aîşe'nin göğsüne dayalıydı. Bu hazin tabloyu Fazlullâh Efendi şöyle ifade etmektedir:

*Kesilip tâb u tûvânı birden
Ayrılıp Aîşe'nin göğsünden*

*Tapacak var ise ancak Mevlâ
Dedi son demde Refîku'l-a'lâ (B. 22, 23)*

²⁰ Bkz. İsa Baldemir, *Vefât-ı Nebî*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996. Ayrıca bkz. "Molla Velî'nin Vefât-ı Nebî'si", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/2 Spring 2012, p.839-878.

Mesnevîde, vefat hadisesinin gerçekleşmesinden sonra Hz. Peygamber'in etrafındaki ona en yakın kişilerin yani ashab-ı güzînin üzüntüleri dile getirilmiştir. Bu minvalde bazı beyitler şöyledir:

*Ümmetin hep yanıyordu yüreği
Çünkü çökmüştü bu dînin direği*

*Dili lâl oldu o dem ummânın
Revnakı gitmiş idi Kur'ân'ın*

*Olduğu yerde yıkılmıştı Ali
Çünkü sönmüştü çerâğ-ı emeli*

*Hele görsen o cenâb-ı Fârûk
Oldu dîvâne gibi bir mahlûk (B.27-30)*

Vefât-ı Nebî, Hz. Peygamber'i sevmenin, ona tabi olmanın mükâfatının cennet olacağını ve ona çokça salat u selam getirmek gerekliliği belirtilerek sona ermektedir:

*Bulmak istersen eğer tâze hayât
Verelim ruhuna binlerce salât (B.55)*

Sonuç

Babası Gulâmî gibi kendisi de şair olan Fazlullâh Moral, Türk edebiyatında *Ta'ziye-nâme* ve *Vefât-ı Nebî* gibi örnekleri az görülen iki nazım türünde de birer eser kaleme alarak bu türün gelişimine katkı sağlamıştır. Bu iki metinde ümmet olma bilinci çerçevesinde vefat eden kişinin arkasından tâziye-nâme ve vefât-ı Nebî gibi manzumelerin okunmasının daha hayırlı bir amel olduğu vurgulanmaktadır.

Fazlullah Efendi'nin, ölüm gerçeği karşısında hissettiği acizyet, metanet ve teslimiyet duygularını her iki eserinde de

edebî bir tarzda dile getirdiği görülmektedir. Bunu dile getirirken mesnevilerin ait oldukları nazım türünün özelliklerine de uygun olarak ruha dokunan lirik bir üslup benimsemiş, sade ve halk tarafından rahatlıkla anlaşılabilir bir dil kullanmıştır.

Metinler

[s.1] Bir cenâze vuku'unda evlerde mevlidi okunuyor. Hâlbuki cenazede lâıyk olan ölünün ruhuna bir fâtiha okumak sonra da bütün cemâati ta'ziye-nâme kırâati ile ikâz etmektir. Bunu müteâkip vefât-ı Nebî de okunursa hem ölüm düşüncesiyle ibâdetin husûlüne hem de rûhî teessürlerle rahmetin nüzûlüne bâdî ve bu suretle ölü sâhibine tesliyet-bahş bir hareket-i mes'ûde olacağı kanaatindeyim.

Binâenaleyh ölü evinde mevlid okumak ve okutmak için cemâate lâıyk ve zemîn ve zamâna münasip bir yenilik olur.

Ta'ziye-nâme

- 1 Ey cemâat yaşayın sıhhat ile
Geçmesin bir deminiz gaflet ile

- Tat gider ev yıkılır söner ocak
Ayıran topluyu mevtdir ancak

- Güldürürdü doğumun ihvânı
Mevtin ağlatmadı her insânı

- Secdegâhın bulunan işte bu yer
Büyütür besleyip âhir seni yer

- 5 Az yaşa çok yaşa bâı ol paşa ol
Son deminde gelecektir başa ol

Ölüm âyînesidir insânın
Mü'mine tuhfesidir Rahmân'ın

Ölecek cisme verilmez kıymet
Çıkacak câna edilmez minnet

Ölüm oldu yaşama felsefesi
Kuşa bak sen n'edeceksin kafesi

Kafes oldu ayak bağı kuşa
Rûha ver kuvveti çıksın arşa

10 Bâkî olsaydı cihânda bir er
İrtihâl etmez idi Peygamber

[s. 2]

Sev hayâtı ölüme etme keder
Ne verirsen ver elinle o gider

Kurtarır mı seni mâl ü evlâd
Gel hayâtında kazan bir iyi ad

Geldik uryân olarak dünyâya
Bir kefenle gideriz uhrâya

Mâl için evde kıyâmet koparan
Çukura girmeyecek mi kubaran

15 En muhibbin götürür kabre kadar
Seni kor yapıyalınız sonra gider

Bak sizinle kalacak a'mâle
Hakk'a makbûl olacak ef'âle

Hangi şeyi kişi etmiş ise dert
Cân verir mutlak onunla her fert

Cân u dilden sevelim Mevlâ'yı
Hayr ile zikredelim mevtâyı

Dilimiz kalbimiz Allâh diyerek
Göçelim Hakk'ı Resûl'ü severek

20 Oku bir Fâtiha ey Fazlullâh
Şâd ola rûh-ı Gulâmî her gâh

Temmet.

[s. 3]

Vefâtü'n-Nebî -aleyhi's-selâm-

1 Yevm-i Çarşamba sonuydu Safer'in
Marazı arttı Resûl-i beşerin

Girdi koltuğuna Fazl ile Ali
Sürünür yerde mübârek kademi

Mescide böyle giderdi Ahmed
Onun için çekiyordu zahmet

O bu vaz'iyet ile kıldı namâz
Etti Allâh'a cemâatle niyâz

5 Ey Ebûbekr'im imâm ol dedi sen
Tâkatım yok çıkamam mescide ben

Öyle günden güne arttı marazı
Gidemez evde kıldadı namâzı

Sanki olmuştu vücudu âteş
Yere düşmüş de uzanmıştı güneş

Bir çanağa batırıp ellerini
Mesh ederdi su ile yüzlerini

Abdurrahmân'da görüp bir misvâk
Onu ister gibi bakmıştı o pâk

10 Alayım mı dedi Âişe sana
Etti başıyla Muhammed î mâ

Ucu sert Âişe yumşattı biraz
Verdi ammâ eline kullanamaz

Ağlıyor gördü kızı Fâtıma'yı
Düşünür mevti anar hâtimeyi

Ehl-i beytimden evvel ey Zehrâ
Bana vâsıl olacak sensin hâ

O Resûl'ün biricik Fâtıma'sı
İşitince bunu alçaldı sesi

15 Ölümün var sekerâtı eyvâh

Ümmet için der idi

Bana î mân edenin görmeyerek
Çekerim hasretini âh ederek

[s. 4]

Hasan'ım nerde gözüm nûru Hüseyin
Hani dâmâdım Alî zi'n-nûreyn

Nerde Sıddîk'ım Ömer mâh-veşim
Nerde Selmân u Bilâl-i Habeş'im

Elvedâ etti bütün ashâba
Sizi ısmarlıyorum Vehhâb'a

20 El-firâk Âl-i abâ ben giderim
Hakk'a teslim-i emânet ederim

İki şey emânet etti o Cenâb
Biri Kur'ân biri hubb-ı ashâb

Kesilip tâb u tûvânı birden
Ayrılıp Âişe'nin göğsünden

Tapacak var ise ancak Mevlâ
Dedi son demde Refiku'l-a'lâ

Hakk'ın en sevgilisi muhibbi
Doğduğu günde vefât etti Nebî

25 Misk gibi cism-i latifi kokuyor
Firkati cânı cihânı yakıyor

Kalmadı aklı umûm ashâbın
Sâhibi gitmiş idi mihrâbın

Ümmetin hep yanıyordu yüreği
Çünkü çökmüştü bu dînin direği

Dili lâl oldu o dem ummânın
Revnakı gitmiş idi Kur'ân'ın

Olduğu yerde yıkılmıştı Alî
Çünkü sönmüştü çerâğ-ı emeli

30 Hele görsen o cenâb-ı Fârûk
Oldu divâne gibi bir mahlûk

Kim ki öldü der ise Peygamber
Keserim başlarını derdi Ömer

Hepsi tasdik ile dinlerler idi
Lâkin için için inlerler idi

Geldi Sıddîk yatar yerde Resûl
Yüzünü açıp düştü üstüne ol

Ağladı ağlayarak öptü onu
Öldü evvelki nebîler de hani

35 Bir ışık var mı ki sonra sönmez
Tapın Allâh'a ki Allâh ölmez

Tapılır mı bu Resûlu'llâh'tır
Biliniz bâkî olan Allah'tır

Bu beliğ hutbeyi Sıddîk bi'z-zât
Söyledi hepsini eyledi iskât

Anılınca o Muhammed adı
Yükselir Fâtıma'nın feryâdı

Hüseyin ağlayarak der âh âh
Dedemiz n'oldu bizim vâh vâh

40 Yerle gök mevdi için çalkanyor
Gözyaşıyla o Nebî yıkanıyor

Yıkayan Haydar u İbn-i Abbâs
Kefeni giydiği bir eski libâs

Ettiler saf saf olup arz-ı niyâz
Kıldılar böyle imâmsız namâz

İbn-i Abbas u Cenâb-ı Haydar
İnerek kabrine defn eylediler

Ağla Peygamber için leyl ü nehâr
Yâr olan yârine elbette yanar

45 Bir diş çektik otuz iki diş
İşte Veysel Karanî'nin gidişi

Aklı yokken cânı yokken ne hazîn
Minber eylerdi firâkına enîn

Ümmetin o taşısın da gamını
Biz neden tutmayalım mâtemini

Kim Muhammed için ettiyse mâtem
Dâhil-i cennet olur o âdem

Hak rızâsını Muhammed'de ara
Âşıkı olmayanın kalbi kara

50 Tâati tâat-i Rahmân'dır onun
Sözü haktır özü Kur'ân'dır onun

Bu ne sevgi ki göçe mahbûbu
Ağlayıp sızlamasın meczûbu

Gözyaşıyla ölü kalbin dirilir
Ne dilersen dile artık verilir

Söndürür nâr-ı cahîmi her ân
Gözde yaş kalbte olursa imân

Göçmek istersen eğer imânla
Sevesin Âl-i abâ'yı cânla

55 Bulmak istersen eğer tâze hayât
Verelim ruhuna binlerce salât

Nûr Ali Babazâde

Mehmed Fazlullâh

Kaynakça

- Arslan, Mehmet, *Sivaslı Gulâmî Dîvânı*, Asitan Yayınları, Sivas 2009.
- Aslanoğlu, İbrahim, *Sivas Meşhurları*, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 2006.
- Aşkun, Vehbi Cem, *Sivas Kongresi*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1963.
- Aşkun, Vehbi Cem, *Sivas Şairleri*, Sivas Halkevi Yayını, Sivas 1948.
- Baldemir, İsa, "Molla Velî'nin Vefât-ı Nebî'si", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/2 Spring 2012.
- Baldemir, İsa, *Vefât-ı Nebî*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi* [BOA], Maarif Nezareti, Mektubi Kalemi [MF.MKT.], 301/44; 847/10; 1000/10; 1184/25.
- Çakır, Ömer, "Türk Edebiyatında Taziyetnâme" *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S.19, Ankara 2006.
- Çalışkan, İsmail, "Sivaslı Bir Müfessir: Tefsirî Mehmed Efendi", *Sultanşehir*, Sivas Mart-Mayıs 2008, yıl: 2, sayı: 6.
- Erdoğan, Kenan, "Manisalı Bir Şair Mustafa Nuzûlî ve Taziyetnâmesi" Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Dergisi, S.13, Erzurum 1999.

- Günaydın, A. Necip, *Erzurum Kongresine Katılan Sivas Vilayeti Delegatesi*, Cumhuriyet Üniversitesi Atatürk Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sivas 2002.
- Kırzioğlu, M. Fahreddin, *Bütünüyle Erzurum Kongresi*, C. III, Kültür Ofset Ltd. Şti., Ankara 1993.
- Moral, Fazlullah, *el-İtidâl fî-Muhabbeti Âli Abâ* (Haleb 1330, Haleb 1332),
- Moral, Fazlullah, *Münâcât-ı Bedîa*, Giresun Matbaası, Giresun 1331.
- Moral, Fazlullah, *Şihâbü'l-kudret fî-Recmi'l-Fikret* (Merzifon 1328-1330).
- Olcaytu, İbrahim, *Folklor Defterleri-II (1907-1945)*, (Haz. Sadık Perinçek), Kalan Yayınları, Ankara 2001.
- Terzibaşı, Ata, *Kerkük Şairleri*, Cumhuriyet Basımevi, Kerkük 1387 (1967).
- Yıldız, Alim, *Sivaslı Şairler Antolojisi*, Sivaslılar Vakfı, İstanbul 2003.